

EVROPSKA KOMISIJA
GENERALNA DIREKCIJA ZA ZDRAVLJE I POTROŠAČE

Direkcija F - Kancelarija za hranu i veterinarstvo

DG(SANCO) 2014-7212 - MR DRAFT

NACRT IZVJEŠTAJA O REVIZIJI

IZVRŠENOJ U

BOSNI I HERCEGOVINI

U PERIODU 21. – 31. JANUAR 2014. GODINE

SA CILJEM OCJENE KONTROLE PROIZVODNJE I PRERADE MLIJEČNIH PROIZVODA
NAMIJENJENIH ZA IZVOZ U EU

Kratak pregled dokumenta

Izveštaj sadrži nalaze revizije koju je izvršila Kancelarija za hranu i veterinarstvo (FVO) u Bosni i Hercegovini (BiH) u periodu 21-31. januar 2014. godine. Cilj revizije bio je ocjena funkcionisanja kontrole mliječnih proizvoda za ljudsku upotrebu namijenjenih za izvoz u Evropsku uniju (EU), kao i postupci sertifikacije.

Organizacija veterinarske službe sa njenim odjeljenjima i inspektoratima odražava ustavno uređenje BiH. 17. jula 2013. godine, potpisan je protokol između različitih subjekata, kojim je Kancelarija za veterinarstvo (KV) na državnom nivou imenovana kao tijelo nadležno za organizovanje službenih kontrola mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih za izvoz u EU., Potrebno je uložiti dodatan rad da bi se Protokol mogao u potpunosti realizovati (ugovori i sporazumi).

Sadašnja organizacija službenih kontrola nije ni efikasna ni efektivna. Ne postoje detaljna uputstva, a kontrole nisu dosljedne. Nepostojanje efikasne supervizije i ovlašćenja na osnovu kojih bi se obezbijedilo sprovođenje korektivnih mjera negativno utiče na obavljanje kontrola.

Kvalitet sirovog mlijeka predstavlja najveći problem. Svega nekoliko imanja ispunjava kriterijume kvaliteta EU za sirovo mlijeko, a količina koju ta imanja proizvedu ne može pokriti potrebe proizvodnje mliječnih proizvoda namijenjenih za izvoz u EU.

Postojeći sistem identifikacije i registracije životinja nije ni solidan ni pouzdan.

Iako je uloženi veliki trud da se utvrde nepravilnosti na imanjima i primijene i verifikuju korektivne mjere, aktivnosti su počele tek nedavno, a nisu pregledana sva imanja.

Laboratorijske službe su tehnički opremljene za analizu parametara kvaliteta sirovog mlijeka iz Uredbe (EC) br. 853/2004. Međutim, postoje manjkavosti u dostavljanju rezultata mlijekama i nadležnim tijelima, što onemogućava sprovođenje efektivnih kontrola.

Postojeći postupci sertifikacije nisu čvrsti i ne mogu se smatrati pouzdanima. Ovjeravaju se netačne izjave, u kojima se navodi da mliječni proizvodi koji se izvoze u druge zemlje zadovoljavaju relevantne uslove EU.

U izvještaju se daju određene preporuke nadležnim tijelima kao pomoć u daljem razvoju sistema kontrole sa ciljem izvoza mlijeka i mliječnih proizvoda u EU.

Sadržaj:

1	Uvod.....	1
2	Ciljevi.....	1
3	Zakonski osnov	2
4	Pozadina.....	2
4.1	Pozadina	2
4.2	Podaci o proizvodnji i trgovini (podatke dostavilo CCA).....	2
4.2.1	Živi inventar	2
4.2.2	Proizvodnja mlijeka	2
5	Nalazi i zaključci.....	3
5.1	Zakonski propisi i nadležna tijela.....	3
5.1.1	Zakonski propisi.....	3
5.1.2	Nadležna tijela.....	4
5.2	Situacija u oblasti zdravlja životinja	8
5.2.1	Obavještanje o pojavi bolesti	8
5.2.2	Šap i slinavka	8
5.2.3	Tuberkuloza	8
5.2.4	Goveđa bruceloza.....	8
5.3	Odobranje objekata i uvrštavanje na listu.....	9
5.4	Službene kontrole subjekata u poslovanju sa hranom na nivou objekta	10
5.4.1	Opšti i specifični higijenski uslovi.....	10
5.4.2	HACCP sistem	10
5.4.3	Sljedivost, deklarisanje i obilježavanje	10
5.4.4	Zdravstveni uslovi i kriterijumi za sirovo mlijeko.....	10
5.5	Registracija imanja, identifikacija i kontrola kretanja životinja.....	11
5.5.1	Registracija imanja.....	11
5.5.2	Identifikacija i registracija životinja	12
5.5.3	Kontrola kretanja.....	12
5.6	Primjena higijenskih pravila na farmama i službene kontrole	13
5.7	Laboratorijske službe	14
5.8	Službena sertifikacija	15
6	Opšti Zaključci.....	16
7	Završni sastanak.....	16
8	Preporuke	16
	Aneks 1 – Zakonski osnov	18

SKRAĆENICE I DEFINICIJE KOJE SE KORISTE U OVOM IZVJEŠTAJU

Skraćenica	Značenje
Agencija	Agencija za obilježavanja i kontrolu kretanja životinja
BD	Distrikt Brčko
BiH	Bosna i Hercegovina - koju čine entiteti RS i FBiH i Distrikt Brčko (ISO dvoslovni kôd države u Uredbi (EU) br. 605/2010 je BA)
CA(s)	Nadležno tijelo (u jednini i množini)
CCA(s)	Centralno nadležno tijelo (u jednini i množini)
DG(SANCO)	Generalna direkcija za zdravlje i potrošače
EC	Evropska zajednica
EU	Evropska unija
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FVO	Kancelarija za hranu i veterinarstvo
HACCP	Analiza opasnosti na kritičnim kontrolnim tačkama
Model sertifikata HTC	Model sertifikata za termički obrađene mliječne proizvode od sirovog kravljeg mlijeka (kolona C u Uredbi (EU) br. 605/2010)
OIE	<i>Međunarodna organizacija za epizootije</i>
RS	Republika Srpska
SCC	Ukupan broj somatskih ćelija
SVO	Kancelarija za veterinarstvo BiH
TPC	Ukupan broj bakterija

1 UVOD

Revizija u Bosni i Hercegovini (BiH) izvršena je u periodu 21-31. januar 2014. godine u sklopu planiranog programa revizije Kancelarije za hranu i veterinarstvo (FVO). Revizorski tim činila su dva revizora u FVO.

Revizorski tim FVO su tokom revizije pratili predstavnici centralnog nadležnog tijela (CCA), Kancelarije za veterinarstvo BiH (SVO).

Uvodni sastanak održan je 21. januara 2014. godine sa predstavnicima CCA u Sarajevu. Na ovom sastanku, revizorski tim FVO potvrdio je ciljeve i raspored revizije i tražio dodatne informacije potrebne za uspješan završetak revizije.

2 CILJEVI

Cilj revizije bio je ocjena funkcionisanja kontrole proizvoda mliječnih proizvoda za ljudsku upotrebu namijenjenih za izvoz u Evropsku uniju (EU), kao i postupci sertifikacije.

Predmet revizije obuhvatio je sljedeće:

- organizaciju i rad nadležnog tijela (CA);
- službene kontrole subjekata u poslovanju sa hranom u mljekarama i na imanjima za proizvodnju mlijeka;
- pravilnu primjenu lanca sertifikacije.

Posebno, predmet ocjene bile su kontrole sirovog mlijeka i mliječnih proizvoda u okviru Uredbe (EU) br. 605/2010.

Radi ostvarivanja ovih ciljeva, programa rada misije uključivao je sljedeće:

SASTANCI/OBILASCI	Br.	KOMENTARI
NADLEŽNA TIJELA		
Centralno i regionalna nadležna tijela	4	Uvodni i završni sastanak, sastanci sa CA iz Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republike Srpske (RS)
Lokalna nadležna tijela	8	Sastanci sa kantonalnim (u FBiH) i opštinskim (u RS) CA na posjećenim lokacijama
Proizvodnja / prerada / distribucija hrane - aktivnosti		
Centralna baza podataka stoke	1	
Laboratorije	2	Jedna laboratorija u FBiH i jedna laboratorija u RS; obje laboratorije rade analize mlijeka
Imanja za proizvodnju mlijeka	4	Smatra se da tri imanja zadovoljavaju uslove EU; jedno imanje je skinuto sa predložene liste
Objekti za preradu mlijeka	4	Kandidati za izvoz u EU

3 ZAKONSKI OSNOV

Revizija je izvršena u skladu sa opštim odredbama propisa Evropske unije (EU), a posebno čl. 46 Uredbe (EU) br. 882/2004 Evropskog parlamenta i Savjeta o službenim kontrolama koje se vrše sa ciljem utvrđivanja usklađenosti sa propisima o hrani za životinje i prehrambenim proizvodima, zdravlju životinja i dobrobiti životinja.

Iscrpna lista zakonskih propisa EU na koje se pozivamo u ovom izvještaju data je u Aneksu i sadrži, gdje je moguće, posljednje izmjene.

4 POZADINA

4.1 POZADINA

Ovo je bila prva revizija na ovu temu i organizovana je nakon što su je CCA predložilo pet objekata za izvoz termički obrađenih mliječnih proizvoda od kravljeg mlijeka u EU (kolona C u Uredbi (EU) br. 605/2010)

U Odluci Komisije br. 2011/163/EU navodi se da je državni plan za praćenje rezidua BiH odobren za mlijeko uz ostale proizvode.

4.2 PODACI O PROIZVODNJI I TRGOVINI (PODATKE DOSTAVILO CCA)

Prije pristupanja Evropskoj uniji, Hrvatska je bila značajno tržište za izvoz mlijeka i mliječnih proizvoda iz BiH. Kao posljedica pristupanja Hrvatske EU, izvoz mlijeka iz BiH mora da zadovolji određene uslove EU, a od 1. jula 2013. godine nije bilo izvoza ovih proizvoda. SVO je dostavila detaljne podatke o proizvodnji, čiji pregled dajemo u daljem tekstu.

4.2.1 Živi inventar

Registrovano je ukupno 207.270 imanja sa ukupno 1.264.600 grla koja su evidentirana u centralnoj bazi podataka za stoku, od čega se u centralnoj bazi podataka 1.148.487 grla vodi kao živo. Na osnovu informacija datih na uvodnom sastanku, živi inventar čini 445.000 grla, od čega 109.425 muznih krava.

4.2.2 Proizvodnja mlijeka

U BiH postoji 36 ovlašćenih objekata za preradu mlijeka, koji su dali sljedeće podatke o proizvodnji za 2013. godinu:

Tečno mlijeko (l)	143.046.355
Mlijeko u prahu (kg)	18.027
Puter (kg)	498.157
Sirevi (kg)	4.641.882
Pavlaka (kg)	16.175.022
Namazi (kg)	405.663
Fermentisani proizvodi (kg)	27.047.029

5 NALAZI I ZAKLJUČCI

5.1 ZAKONSKI PROPISI I NADLŽENA TIJELA

Zakonski osnov

Čl. 41.6 Uredbe (EC) br. 882/2004 nalaže da se u službenoj kontroli, koju vrše stručnjaci Komisije u trećim zemljama, utvrdi poštovanje uslova ili ekvivalentnost zakonskih propisa i sistema treće zemlje sa propisima EU o hrani za životinje, prehrambenim proizvodima i zdravlju životinja. U toku ove kontrole, posebna pažnja poklanja se tačkama (a) do (e) i (g) navedenog člana.

5.1.1 Zakonski propisi

Nalazi

Na centralnom nivou, doneseno je nekoliko zakona i podzakonskih mjera koje obuhvataju različita područja u okviru predmeta regvizije sa ciljem usklađivanja zakonskih propisa BiH sa propisima EU, a oni obuhvataju sljedeće propise:

Zakon o veterinarstvu BiH (Službeni glasnik BiH br. 34/02);

Zakon o hrani BiH (Službeni glasnik BiH br. 50/04) – usklađen sa Uredbom (EK) br. 178/2002;

Pravilnik o higijeni hrane (Službeni glasnik BiH br. 4/13) – usklađen sa Uredbom EK br. 852/2004;

Pravilnik o higijeni hrane životinjskog porijekla (Službeni glasnik BiH br. 103/12) – usklađen sa Uredbom (EK) br. 853/2004;;

Pravilnik o organizaciji službenih kontrola proizvoda životinjskog porijekla namijenjenih prehrani ljudi (Službeni glasnik BiH br. 103/12) – usklađen sa Uredbom (EK) br. 854/2004;

Pravilnik o službenim kontrolama koje se provode radi verifikacije postupanja u skladu s odredbama propisa o hrani i hrani za životinje, te propisa o zdravlju i dobrobiti životinja (Službeni glasnik BiH br. 5/13) – usklađen sa Uredbom (EK) br. 882/2004;

Pravilnik o mikrobiološkim kriterijima za hranu (Službeni glasnik BiH br. 11/13) – usklađen sa Uredbom (EK) br. 2073/2005;

Odluka o praćenju rezidua određenih tvari u živim životinjama i proizvodima životinjskog porijekla (Službeni glasnik BiH br. 1/04, 40/09 I 44/11) – usklađena sa Odlukom Savjeta 96/23/EK;

Odluka o zabrani primjene na životinjama određenih beta agonista te tvari hormonskog i tireostatskog djelovanja (Službeni glasnik BiH br. 74/10) – usklađen sa Odlukom Savjeta 96/22/EK;

Pravilnik o načinu odobravanja objekata koji se bave uzgojem živih životinja, proizvodnjom, preradom, obradom i skladištenjem proizvoda životinjskog porijekla za izvoz na tržište Evropske unije (Službeni glasnik BiH br. 102/12);

Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće (Službeni glasnik BiH br. 40/10, 43/10, 30/12) – usklađen sa Direktivom Savjeta 98/83/EK;

Odluka o veterinarskom sertifikatu o zdravstvenom stanju životinja i proizvoda životinjskog porijekla u unutrašnjem i međunarodnom prometu (Službeni glasnik BiH br. 33/03, 14/04 i 35/05) – usklađen sa Direktivom Savjeta 96/93/EK, ali ne u potpunosti. Njom se takođe reguliše sertifikacija unutar BiH;

Pravilnik o opštem deklarisanju i označavanju upakovane hrane (Službeni glasnik BiH br. 87/08) – usklađen sa Direktivom 2000/13/EK i Pravilnik o Pružanju informacija potrošačima o hrani (Službeni glasnik BiH br. 68/13). Pojedini dijelovi ovog pravilnika su stupili na snagu 1. januara 2014, neki će stupiti na snagu 13. decembra 2014, a neki 13. decembra 2016. godine;

Pravilnik o upotrebi prehrambenih aditiva osim boja i zaslađivača u hrani (Službeni glasnik BiH br. 83/08) – usklađen sa Uredbom (EK) br. 1333/2008;

Pravilnik o plastičnim materijalima i predmetima namijenjenim za kontakt s hranom (Službeni glasnik BiH br. 42/10 i 82/11) – usklađen sa Uredbom (EU) br. 10/2011;

Pravilnik o označavanju životinja i shemi kontrole kretanja životinja u BiH (Službeni glasnik BiH br. 28/03);

Pravilnik o označavanju i kontroli kretanja životinja u BiH (Službeni glasnik BiH br. 13/10);

Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o označavanju i kontroli kretanja životinja u BiH (Službeni glasnik BiH br. 79/10, 25/1, 103/11 i 41/12);

Odluka o zaraznim bolestima životinja (Službeni glasnik BiH br. 44/03);

Naredba o mjerama kontrole zaraznih i parazitskih bolesti životinja i njihovom provođenju i finansiranju u 2013. godini (Službeni glasnik BiH br. 6/13);

Preuzimanje Uredbe (EK) br. 1162/2009 u Pravilnik je u fazi nacрта, koji je dostavljen entitetima i čeka na njihove komentare/saglasnost.

Zaključak

Postoji solidna zakonska osnova za proizvodnju mliječnih proizvoda namijenjenih za izvoz u EU, u skladu sa relevantnim uslovima EU.

5.1.2 Nadležna tijela

Nalazi

Organizacija veterinarske službe odražava ustavno uređenje BiH i čine je sljedeće institucije:

5.1.2.1 Kancelarija za veterinarstvo BiH

SVO funkcioniše kao CCA u sklopu Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine. SVO je osnovana u decembru 2000. godine kao krovna institucija na državnom nivou sa ciljem osiguranja cjelovitosti funkcionisanja veterinarskih službi u BiH. SVO ima pet operativnih odjeljenja: odjeljenja za zdravlje i dobrobit životinja, bezbjednost hrane i uslove u objektima, veterinarsku inspekciju, graničnu veterinarsku inspekciju i Agenciju za obilježavanje i kontrolu kretanja životinja (u daljem tekstu: „Agencija“). U okviru svoje nadležnosti, SVO, između ostalog, predlaže zakonske propise na osnovu Zakona o veterinarstvu BiH i saraduje sa međunarodnim veterinarskim i srodnim institucijama i udruženjima.

5.1.2.2 Nadležna tijela na nivou entiteta i Distrikta

Nadležna tijela na nivou entiteta i distrikta obuhvataju sljedeće institucije:

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede – sektor za veterinarstvo u entitetu Republika Srpska (RS) i inspektorat RS;

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede – sektor za veterinarstvo u entitetu Federacija Bosne i Hercegovine (RS) i Federalna Uprava za inspeksijske poslove – inspektorat za veterinarstvo RS;

Veterinarski sektor pri Odjeljenju za poljoprivredu Distrikta Brčko (BD) i inspektorati pri kabinetu gradonačelnika.

Primarna nadležnost relevantnih ministarstva poljoprivrede na nivou entiteta, Distrikta Brčko i deset kantona u FBiH (vidjeti odjeljak ispod) je razvoj i promovisanje uzgoja životinja i bilja, ribarstva i lova, poljoprivrede i šumarstva, proizvodnje životnih namirnica i hrane za životinje, zaštita voda, veterinarska i fitosanitarna pitanja, kao i javnozdravstvena zaštita proizvoda životinjskog porijekla.

Ova nadležna tijela u oblasti veterinarstva primjenjuju i sprovode zakonske propise sa državnog nivoa, a ministarstva donose svoje zakone koji odražavaju specifičnosti njihove nadležnosti.

5.1.2.3 Nadležna tijela na lokalnom nivou

FBiH se sastoji od 10 kantona, a svaki kanton obuhvata nekoliko opština. Kantoni imaju svoje kantonalne vlade i ministarstva. Slično organizaciji nadležnog tijela na nivou Federacije, veterinarski sektori su organizovani u okviru kantonalnih ministarstava poljoprivrede, a veterinarski inspektorati u okviru osam samostalnih kantonalnih uprava za inspeksijske poslove. U dva kantona, veterinarski inspektorat je u sastavu ministarstva poljoprivrede.

Nadležne veterinarske inspekcije organizovane su u okviru inspeksijskih uprava na nivou entiteta i kantona, odnosno opština / gradova. One su nadležne za inspekcije / primjenu veterinarskih propisa.

Prema zakonima FBiH, kantonalni veterinarski inspektorati dostavljaju izvještaje, između ostalog, veterinarskom inspektoratu FBiH (Odjeljenje za veterinarsku inspekciju SVO); međutim, ova odredba stavljena je van snage odlukom Ustavnog suda FBiH. U nekim opštinama postoje veterinarski inspektorati kojima su kantoni prenijeli zadatke službene kontrole. Ovi opštinski inspektorati odgovaraju načelniku opštine i kantonu. Veće opštine i/ili one sa većom proizvodnjom životinja imaju opštinske veterinarske inspektorate, koji odgovaraju Veterinarskom inspektoratu RS: U ostalim opštinama, službene kontrole vrše veterinarski inspektori RS.

Veterinarski inspektorat Distrikta Brčko obuhvata cjelokupnu teritoriju Distrikta Brčko.

5.1.2.4 Veterinarske organizacije

Veterinarske organizacije su privatne ordinacije u RS, a u FBiH i DB privatne i javne ordinacije. Veterinarske organizacije nadležne su za primarnu zdravstvenu zaštitu, ali takođe obavljaju zadatke koje im povjere entitetska nadležna tijela, kao što su uzimanje uzoraka i analiza na brucelozu i tuberkulozu goveda. Veterinarske organizacije dužne su da odmah obavijete lokalno nadležno tijelo o sumnjivim slučajevima sa ranije Liste A Međunarodne organizacije za epizootije (OIE).

5.1.2.5 Organizacija veterinarskih kontrola

17. jula 2013. godine, potpisan je protokol između ministra spoljne trgovine i ekonomskih odnosa i dva entitetska ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, uz saglasnost premijera kantona i DB.

Potpisivanjem ovog protokola, ministri su izrazili političku volju da SVO bude centralno tijelo nadležno za organizaciju službenih kontrola mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih za izvoz u EU i da veterinarski inspektori zaduženi za službene kontrole na lokalnom nivou izvještaje dostavljaju direktno SVO.

Ovo izvještavanje je dalje uređeno ugovorima o saradnji između SVO i lokalnih nadležnih tijela na čijoj teritoriji se nalaze objekti za preradu mlijeka i/ili imanja. Trenutno, potpisano je 15 ugovora, 5 sa kantonima u FBiH i 10 sa opštinama u RS.

Lokalno nadležno tijelo dužno je da redovno izvještava SVO o obavljenim službenim kontrolama na imanjima i u objektima za preradu mlijeka namijenjenog za izvoz u EU, dok SVO vrši redovne revizije sa ciljem da se utvrdi da li nadležno tijelo ispunjava ugovorne obaveze.

Ugovorima o saradnji definisana su prava i obaveze strana, propisi koje su dužni primjenjivati, ciljevi, predmet i uslovi, resursi, način komunikacije i razmjene informacija i sprovođenje

revizorskih postupaka. Lokalno nadležno tijelo dužno je da odredi veterinarske inspektore zadužene za obavljanje službenih kontrola i na nivou objekta i na nivou imanja, o čemu izvještavaju SVO na mjesečnoj osnovi.

Prema ugovoru, SVO usvaja jedinstven plan službenih kontrola mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih za izvoz u EU, jedinstvene kriterijume za utvrđivanje učestalosti inspekcije u objektima za preradu mlijeka, plan uzimanja službenih uzoraka i smjernica za postupke koje veterinari preduzimaju prije sertifikacije.

Ugovori nalažu da SVO obavi reviziju veterinarskih inspekcija na lokalnim nivou najmanje jednom godišnje. Koordinacioni sastanci između SVO i lokalnih nadležnih moraju se održavati najmanje jednom u dvije godine.

Sprovođenje ugovora još uvijek nije potpuno, a tokom ove revizije nije bilo moguće u potpunosti ocijeniti sve aspekte.

Revizorski tim FVO konstatovao je sljedeće:

Postoji mogućnost davanja preporuka, instrukcija i smjernica između različitih nivoa nadležnih tijela: od SVO ka entitetskim i mjesnim nadležnim tijelima; od entitetskih nadležnih tijela ka mjesnim nadležnim tijelima i, u okviru entiteta, između veterinarskog sektora i veterinarskog inspektorata. Međutim, nadležna tijela nemaju obavezu da te preporuke, instrukcije i smjernice poštuju.

Postojeći zakonski propisi i organizacije veterinarskih kontrola ne predviđaju superviziju veterinarskih kontrola u okviru entiteta.

Koncept strukture revizije mjesnih nadležnih tijela od strane SVO nije dovoljno razvijen. SVO je nedavno izvršila dvije revizije, ali izvještaj sa rezultatima još uvijek nije gotov. Još uvijek nisu razrađeni postupci u pogledu načina saniranja nepravilnosti koje se utvrde tokom revizije SVO.

Revizorski tim FVO konstatovao je da nema dovoljno dokaza o postojanju koordinacije i saradnje između različitih nadležnih tijela. Na primjer: odobravanje imanja koja zadovoljavaju uslove EU obavljaju entitetski veterinarski sektori uz malo učešće entitetskih inspektorata i lokalnih nadležnih tijela odgovornih za službene kontrole na farmi.

Lokalna nadležna tijela nisu dobila detaljne instrukcije od SVO ili entitetskih nadležnih tijela u pogledu utvrđivanja ispunjenosti svih relevantnih uslova EU za službene kontrole u objektima za preradu mlijeka i na imanjima od strane subjekata u poslovanju sa hranom. U FBiH, tokom revizije FVO, entitetski veterinarski sektor izdao je određene instrukcije, ali kao što je gore navedeno, lokalna nadležna tijela nisu dužna da ih poštuju. Stoga, u optičaju su različite kontrolne liste i dokumentovani postupci, a one koje je revizorski tim FVO pregledao ne omogućavaju utvrđivanje svih relevantnih uslova EU tokom službenih kontrola.

Smjernice za postupke koje vrše veterinari prije sertifikacije još uvijek ne postoje, ali SVO radi na njihovoj izradi.

Praćenje saniranja nedostataka utvrđenih tokom službene kontrole nije uvijek dobro dokumentovano, a nadležna tijela ne prate uvijek da li je dati subjekat u poslovanju sa hranom ispunio garancije koje je dao u pogledu saniranja nedostataka. Rezultati kontrole koju izvrši regionalno nadležno tijelo ne dostavljaju se uvijek lokalnom nadležnom tijelu.

5.1.2.6 Nezavisnost osoblja koje obavlja službene kontrole

Zakonske odredbe o nezavisnosti osoblja koje obavlja službene kontrole sadrane su u sljedećim propisima:

na nivou BiH

- Zakon o veterinarstvu, čl. 83,

- Zakon o upravnim tijelima BiH, čl. 71. i 89,
- Zakon o državnoj službi u institucijama BiH, čl. 3,

na nivou entiteta i Distrikta Brčko

- Zakon o inspekcijama BiH, čl. 13. i 14,
- Zakon o inspekcijama RS, čl. 40,
- Zakon o inspekcijama DB, čl. 8.

5.1.2.7 Zakonska ovlašćenja / izvršenje

Navedeni zakonski propisi daju službenom osoblju zakonska ovlašćenja za obavljanje službenih kontrol u područjima koja su obuhvaćena ovom revizijom, da uđu u prostorije i uzmu službeni uzorak. Zakoni takođe uređuju način izvršenja ukoliko inspektor utvrdi da subjekat u poslovanju sa hranom ne ispunjava odgovarajuće propise. Nepravilnosti se konstatuju službenim zapisnikom kojim se nalažu korektivne mjere i daju rokovi za njihovo izvršenje. Službeno osoblje takođe ima ovlašćenje da izuzme ili uništi proizvode, naloži zaštitne mjere i administrativne sankcije, kao što su novčane kazne, ali i da o relevantnim pojedinostima po potrebi obavijesti nadležno tijelo u svrhu daljih zakonskih postupaka.

5.1.2.8 Obuka veterinarskih inspektora

SVO je dostavila informacije o obuci u okviru djelokruga ove revizije. Posljednje obuke obuhvatile su sljedeće teme:

- sertifikacija i uslovi iz modela sertifikata za mliječne proizvode namijenjene za izvoz u EU;
- higijena prehrambenih proizvoda u pogledu proizvodnje i kvalitet sirovog mlijeka i sertifikacija mlijeka;
- uslovi za odobravanje i primjena zdravstvenih mjera na imanjima;
- službene kontrole u objektima za preradu mlijeka;
- stručna provjera – ocjena objekata za preradu mlijeka u saradnji sa TAIEX-om.

Revizorski tim FVO konstatovao je sljedeće:

- Nadležna tijela na različitim nivoima ne poznaju relevantne uslove EU kojima se garantuje proizvodnja mliječnih proizvoda namijenjenih za izvoz u EU. Iz tog razloga, angažovani su određeni eksperti koji su dali smjernice i unaprijedili standarde odobravanja u pet objekata za preradu mlijeka koji su predloženi za stavljanje na listu i osam imanja sa muznim kravama. Neophodna znanja dobila je samo mala grupa službenika.
- Neki službeni veterinari odgovorni za sertifikaciju i neki subjekti u poslovanju sa hranom koje smo posjetili ne razumiju uslove navedene u zdravstvenim izjavama na modelu sertifikata za UHT proizvode (u daljem tekstu: model sertifikata HTC). U službenim kontrolama nisu uzeti u obzir svi aspekti obezbjeđivanja, u dovoljnoj mjeri, razdvajanja proizvodnje koja zadovoljava i proizvodnje koja ne zadovoljava uslove EU.

Zaključci

Protokol iz jula 2013. godine predstavlja prvi korak u jačanju organizacije veterinarskih kontrola. Međutim, postoji jasna potreba za daljom saradnjom i koordinacijom između nadležnih tijela na različitim nivoima i uvođenjem detaljnih uputstava. Nepostojanje efikasne supervizije i ovlašćenja da se obezbijedi sprovođenje korektivnih mjera slabi vršenje kontrola.

Nadležno tijelo nije u poziciji da dâ uvjeravanje u pogledu usklađenosti ili ekvivalentnosti sa uslovima EU. Nadležno tijelo je kasno reagovalo na potrebu da se prošire znanja i kontrole koje nadležno tijelo obavlja u mljekoprerađivačkom sektoru, sa posebnim akcentom na izvozu mliječnih proizvoda u EU. Samo ograničen broj službenika u dovoljnoj mjeri poznaje relevantne uslove EU.

5.2 SITUACIJA U OBLASTI ZDRAVLJA ŽIVOTINJA

Zakonski uslovi

Tačka II.1. modela sertifikata HTC u dijelu 2. Aneksa II Uredbe (EU) br. 605/2010 nalaže da sirovo mlijeko mora doći od životinja pod kontrolom službene veterinarske službe, koja je dodijeljena imanju, a koje nije pod restrikcijom zbog šapa i slinavke ili goveđe kuge i koje je predmet redovnih veterinarskih inspekcija čiji je cilj utvrđivanje ispunjenosti uslova u pogledu zdravlja životinje iz Poglavlja I Odjeljka IX Aneksa Iii Uredbe (EC) 853/2004 i Direktive Savjeta 2002/99/EC.

5.2.1 Obavješćavanje o pojavi bolesti

CCA je upoznala revizorski tim FVO sa obavezom vlasnika životinja i veterinarske organizacije a odmah obavijete lokalno nadležno tijelo u slučaju sumnje na bolest sa ranije Liste A (OIE). Lokalna nadležna tijela, entitetska nadležna tijela i nadležnot tijelo DB dužniu su da obavijeste SVO o sumnjivim i potvrđenim slučajevima. Veterinarske laboratorije dužne su da obavijeste SVO i nadležna tijela entiteta i DB o potvrđenim slučajevima. SVO je odgovorna za obavješćavanje međunarodnih organizacijaa i susjednih zemalja.

5.2.2 Šap i slinavka

OIE je BiH dodijelila status zemlje „slobodne od šapa i slinavke bez vakcinacije“. Posljednja prijavljena pojava šapa i slinavke evidentirana je 1968. godine.

5.2.3 Tuberkuloza

Kontrola tuberkuloze počiva na godišnjem testiranju goveda starijim od šest sedmica, koje obavljaju ovlašćene veterinarske organizacije. Goveđi tuberkulin daje se potkožno, a reakcija se očitava 72 časa nakon ubrizgavanja. Postoje postupci za ponavljanje analize koji su u skladu sa propisima EU. Nadležno tijelo je informisalo revizorski tim FVO da su 2012. godine otkrivena četiri slučaja u četiri stada i jedan slučaj 2013. godine. Životinje sa reakcijom su uklonjene. Od tada se rade analize radi potvrđivanja zdravstvenog statusa stada.

5.2.4 Goveđa bruceloza

Kontrola goveđe bruceloze počiva na godišnjem testiranju grla starijih od 12 mjeseci. Serološke uzorke uzima ovlašćena veterinarska organizacija, a analizu obavlja ovlašćena veterinarska dijagnostička laboratorija na osnovu Rose Bengal testa u svrhe skrininga i testa fiksacije komplementa kao potvrdnog testa. Nadležno tijelo je informisalo revizorski tim FVO da je 2012. godine otkriveno 48 slučajeva u 42 stada i 41 slučaj u 20 stada 2013. godine. Životinje sa reakcijom su uklonjene. Od tada se rade analize radi potvrđivanja zdravstvenog statusa stada.

Nadležno tijelo je navelo da mlijeko grla koja su reagovala na test na TBC ili brucelozu ne može da se koristi ni za ljudsku upotrebu ni kao hrana za životinje. Drugim riječima, mlijeko se uništava.

Revizorski tim FVO konstatovao je sljedeće:

Inspektori su utvrdili da su na dvije farme koje su obišli grla u laktaciji bila nezaražena tuberkulozom i brucelozom, ali nisu provjerili podatke za cijelo stado.

Na dvije farme, obavljeno je testiranje na tuberkulozu i brucelozu za sve kvalifikovane životinje, a rezultati su bili dobri. Međutim, na trećem imanju, veterinarska organizacija morala je da ponovi testiranje cijelog stada na brucelozu, a na četvrtoj farmi jedna trećina kvalifikovanih grla od ukupno 1700 grla ponovo je podvrgnuta analizi na tuberkulozu i brucelozu nekoliko dana prije dolaska revizije FVO. Kod ove posljednje farme, rezultati ponovljene analize sadržavali su veliki broj ispravki identifikacionih brojeva životinja, datuma analize, rezultata ponovljene analize i uzoraka sa duplim brojevima epruveta.

Zaključci

Nadležno tijelo nije u dovoljnoj mjeri upoznato sa uslovima koji se tiču statusa stada u pogledu tuberkuloze i bruceloze. Rezultati analiza na tuberkulozu i brucelozu ne mogu se smatrati pouzdanim za jednu farmu sa značajnom populacijom goveda.

5.3 ODOBRAVANJE OBJEKATA I UVRŠTAVANJE NA LISTU

Zakonski osnov

Čl. 12. Uredbe (EC) br. 854/2004.

Nalazi

SVO je informisala revizorski tim FVO da objekti koji žele da izvoze mliječne proizvode u EU moraju biti odobreni za plasman mliječnih proizvoda na domaće tržište, moraju imati rješenje za izvoz uopšte i, pored toga, moraju imati posebno odobrenje za izvoz u EU.

Entitetska nadležna tijela odobravaju objekte za unutrašnji promet i izvoz uopšte i dodjeljuju broj rješenja. Rješenje se obnavlja svake druge godine nakon inspekcije samo u FBiH, dok u RS rok važenja rješenja nije vremenski ograničeno. Ne postoji zakonska obaveza da se nezadovoljavajući rezultati dostavljaju SVO čak i kada mogu uticati na izdavanje rješenja za izvoz u EU.

Službene kontrole u odobrenim objektima vrše veterinarski inspektori.

Objekti za preradu mlijeka koji žele da izvoze u EU moraju da podnesu zahtjev SVO putem entitetskih nadležnih tijela za dodatno rješenje za izvoz u EU. Tada se formira komisija koju čine četiri inspektora: dva iz Odjeljnja za inspekcije SVO i dva iz entitetskih inspektorata, koji vrše inspekciju prije izdavanja rješenja. Zapisnik o inspekciji sačinjava se nakon obilaska. U slučaju utvrđivanja nesuklađenosti, ista komisija prati situaciju nakon što joj subjekat u poslovanju sa hranom dostavi plan korektivnih mjera.

Objekti odobreni za izvoz u EU podliježu dvogodišnjoj reviziji od strane SVO sa ciljem potvrđivanja usklađenosti sa relevantnim uslovima EU.

SVO je informisala revizorski tim FVO da nakon prvog odgovora nadležnog tijela na predmisijski upitnik i nakon razgovora koji su uslijedili, relevantne komisije su obišle sve objekte sa ciljem ponovne ocjene. Na osnovu rezultata, izdato je privremeno rješenje za one objekte koji tek treba da izvrše određena prilagođavanja ili uvedu određene procedure sa ciljem usklađivanja sa svim relevantnim uslovima EU.

Revizorski tim FVO konstatovao je sljedeće:

U jednom objektu postoje zapisnici komisije o inspekciji.

Privremeno rješenje na rok od tri mjeseca izdato je više od tri mjeseca nakon inspekcije. Nakon te inspekcije uslijedila je ponovna inspekcija i to 14 dana nakon izdavanja privremenog rješenja. Zapisnik o inspekciji sačinjen je nakon mjesec dana.

Tokom inspekcije od strane komisije, rezultati inspekcije koju su izvršile lokalne veterinarske službe nisu uzeti u obzir.

SVO još uvijek nije donijela zaključak ni o jednom od pet objekata za preradu mlijeka koji su predloženi da se nađu na listi kao usklađeni sa relevantnim uslovima EU. Štaviše, određene procedure još uvijek nisu ocijenjene.

Opšte rješenje za izvoz koje daju entitetska nadležna tijela za objekte ne isključuje izvoz u EU. Obrazac je ispravljen tokom revizije FVO u jednom entitetu.

Zaključci

Nadležno tijelo ne može da garantuje da svih pet objekata za preradu mlijeka predloženih za listu objekata kojima se dozvoljava izvoz mliječnih proizvoda zadovoljava relevantne uslove EU. Vremenski period od dana inspekcije i izdavanja privremenog rješenja je predug.

5.4 SLUŽBENE KONTROLE SUBJEKATA U POSLOVANJU SA HRANOM NA NIVOU OBJEKTA

Zakonski uslovi

U Tački II.1 i Tački II.2 modela sertifikata HTC u Dijelu II.2 Aneksa II Uredbe EU br. 605/2010 daju se uslovi u pogledu životinja i javnog zdravlja koje je potrebno ispuniti.

5.4.1 Opšti i specifični higijenski uslovi

Nalazi

Objekti za preradu mlijeka koje smo obišli, u oblastima koje je revizorski tim FVO pregledao, generalno imaju prihvatljivu strukturu, a raspored pogona i opreme zadovoljavaj standarde EU, što je potvrđeno i u službenim kontrolama.

5.4.2 HACCP sistem

Nalazi

Tokom ove revizije, nisu detaljno analizirani sistemi koji počivaju na HACCP-u.

5.4.3 Sljedivost, deklarisanje i obilježavanje

Nalazi

- Svi objekti za preradu mlijeka tvrde da imaju postupke za dvojni proizvodnju, gdje se mlijeko koje zadovoljava standarde EU obrađuje odvojeno od mlijeka koje te standarde ne zadovoljava. Revizorski tim FVO to nije mogao da utvrdi u jednom objektu koji proizvodi zrele sireve, gdje se svi sirevi sole u istoj salamuri.
- Tamo gdje je izvršena ocjena, dokumentacija o razdvojenoj proizvodnji, koja je razdvojena po vremenu, sadrži nedostatke. U jednom objektu, količina primljenog i obrađenog sirovog mlijeka ne slaže se tokom različitih koraka u procesu. To se ne vidi u zapisnicima sa službenih kontrola.
- Nadležno tijelo tokom službene kontrole nije dokazalo da je provjerilo porijeklo sastojaka osim sirovog ili termički obrađenog mlijeka koje se koristi u proizvodnji mliječnih proizvoda.

5.4.4 Zdravstveni uslovi i kriterijumi za sirovo mlijeko

Nalazi

- Objekti za preradu mlijeka nemaju sistem reagovanja na kriterijume kvaliteta sirovog mlijeka u pogledu broja somatskih ćelija (SCC) i ukupnog broja bakterija (TPC). Nisu

nađeni dokazi da službeni veterinar učestvuje u verifikovanju rezultata za kriterijume kvaliteta sirovog mlijeka.

- Propisi EU nalažu da sirovo mlijeko od svakog proizvođača bude analizirano, na mjesečnoj osnovi, na broj somatskih ćelija, a da geometrijska sredina u periodu od tri mjeseca ne smije preći 400.000. To nije utvrđeno kod svih farmi predloženih za EU, a rezultati analiza nisu bili dostupni za sva imanja na nivou objekta. Utvrđeno je da imanja koja su predložena za listu ne zadovoljavaju uslove u pogledu broja somatskih ćelija u drugoj polovini godine, a jedno imanje je skinuto sa liste neposredno prije dolaska revizije FVO.
- Propisi EU nalažu da sirovo mlijeko od svakog proizvođača bude analizirano, na mjesečnoj osnovi, na ukupan broj bakterija, a geometrijska sredina u periodu od dva mjeseca ne smije preći 100.000. To nije potvrđeno za sve farme predložene za EU, a rezultati analiza nisu bili dostupni za sva imanja na nivou objekta.
- Propisi EU nalažu da u mlijeku ne smije biti rezidua antibiotika. Redovne analize na nivou imanja se ne rade, samo mlijeka u rinfuzi, koje je u većini slučajeva pomiješano mlijeko sa različitim imanja, i to po dolasku u objekat za preradu mlijeka. Ukoliko mlijeko u rinfuzi sadrži rezidue antibiotika, pokreće se istraga da se utvrdi porijeklo mlijeka.
- U jednom objektu računa se aritmetička sredina, a ne progresivna geometrijska sredina broja somatskih ćelija i ukupnog broja bakterija. Rezultati koje ima eksterna laboratorija pokazuju te vrijednosti, ali nedovoljan broj uzoraka za ukupan broj bakterija nije uzet u obzir.
- SVO, entitetska nadležna tijela i nadležna tijela na lokalnom nivou nemaju pregled situacije u smislu da li imanje zadovoljava kriterijume kvaliteta za sirovo mlijeko ili ne.
- Iz pregledanih evidencija jasno je da temperatura mlijeka u trenutku dolaska nije bila više od 10⁰C.
- Dva subjekta u poslovanju sa hranom obavijestila su revizorski tim FVO da se planirana količina mliječnih proizvoda za izvoz može proizvoditi od uvoznog sirovog ili pasterizovanog mlijeka iz država članica EU sve dok dovoljne količine sirovog mlijeka koje zadovoljava uslove EU ne budu dostupne na imanjima u BiH.

Zaključci

Objekti za preradu mlijeka generalno imaju prihvatljivu strukturu i raspored pogona, a oprema zadovoljava standarde EU. Svega nekoliko imanja zadovoljava kriterijume EU za sirovo mlijeko. Količina proizvedenog sirovog mlijeka ne može pokriti potrebe proizvodnje mliječnih proizvoda namijenjenih za izvoz u EU. Veterinarski nadzor nad kvalitetom sirovog mlijeka je nedovoljan. Veterinarska kontrola razdvajanja usklađenog mlijeka i neusklađenog mlijeka tokom proizvodnje nije efektivna.

5.5 REGISTRACIJA IMANJA, IDENTIFIKACIJA I KONTROLA KRETANJA ŽIVOTINJA

Zakonski uslovi

Tačka II.2 modela sertifikata HTC u dijelu 2. Aneksa II Uredbe (EU) br. 605/2010 nalaže da sirovo mlijeko mora doći sa imanja koje je registrovano u skladu sa Uredbom (EC) br. 852/2004 i provjereno u skladu sa Aneksom IV Uredbe (EC) br. 854/2004.

Nalazi

5.5.1 Registracija imanja

Sve farme sa grlima moraju biti upisane u centralnu bazu podataka za stoku i dobiti jedinstven registracioni broj.

U pogledu predmeta revizije, uz to, sve farme za koje se smatra da zadovoljavaju relevantne uslove EU, a posebno kriterijume za sirovo mlijeko, dobijaju rješenje na nivou entiteta i upisuju se u posebnu listu imanja. Ova imanja odobravaju i upisuju u registar entitetska nadležna tijela. Službene kontrole u odobrenim objektima vrše lokalni veterinarski inspektori.

U odgovoru na predmisijski upitnik, SVO je navela da 93 imanja ispunjavaju relevantne uslove EU. Nakon sagledavanja situacije neposredno prije početka revizije FVO, nadležno tijelo je zaključilo da svega 10 imanja zadovoljava relevantne standarde EU.

5.5.2 Identifikacija i registracija životinja

Sistem identifikacije i registracije goveda obuhvata: identifikaciji grla sa dvije ušne markice sa jedinstvenim identifikacionim brojem, vođenje ažuriranog registra svih grla na imanju, uključujući evidenciju o rođenju i smrti i kretanju unutar i izvan imanja, pasoš i centralnu bazu podataka za goveda.

Agencija, osnovana 2003. godine, koja funkcioniše u okviru SVO, je operativna služba nadležna za izdavanje ušnih markica, stočnih pasoša i centralnu bazu podataka za stoku. Identifikacija stoke je u nadležnosti veterinarskih organizacija i vrši se na zahtjev vlasnika. Telad mora biti obilježena u roku od 20 dana od dana rođenja.

SVO je informisala revizorski tim FVO da je u toku revizija centralne baze podataka za stoku i da se očekuje da će novi informacioni sistem biti uveden 1. aprila 2014. godine. Postojeća centralna baza podataka sadrži nepouzdanе podatke, što je uglavnom posljedica neprijavljenog kretanja, smrti, rođenja, klanja životinja i nedostatak unakrsnih kontrola u pogledu poštovanja propisa.

Pristup centralnoj bazi podataka je ograničen, a subjekti u poslovanju sa hranom mogu slati sve izmjene sa ciljem ažuriranja sistema putem veterinarskih organizacija i područnih kancelarija Agenciji.

5.5.3 Kontrola kretanja

Trenutno ne postoje postupci za priznavanje statusa stada kao slobodnog ili službeno slobodnog od bruceloze i tuberkuloze. Na kretanje životinja primjenjuje se Odluka o veterinarskoj sertifikaciji zdravlja životinja i pošiljki životinjskog porijekla u unutrašnjoj i međunarodnoj trgovini. Odlukom se nalaže da sve životinje koje se stavljaju na tržište moraju imati uvjerenje o zdravstvenom statusu. Sertifikate izdaje ovlašćena veterinarska organizacija. Revizorski tim FVO konstatovao je sljedeće:

- Jedno imanje je bilo uvršteno na entitetsku listu i prvobitno se smatralo kvalifikovanim za EU. Nadležno tijelo nije imalo dokaz da je na datom imanju izvršena inspekcija. Laboratorija koju smo u jednom entitetu obišli nije dobila uzorke mlijeka za analizu na broj somatskih ćelija i ukupan broj bakterija, a u centralnu bazu podataka za stoku upisana su samo muška grla rođena 2005. godine.
- Stavljen je na uvid službeni zapisnik o kontroli izvršenoj na drugom imanju, ali to imanje nije upisano na entitetskom nivou.
- Dva zdravstvena sertifikata koja je pregledao revizorski tim FVO za ukupno 25 životinja koje su došle na jedno imanje kvalifikovano za EU ne sadrže potrebne informacije o izvršenim dijagnostičkim analizama na govedu tuberkulozu. Na farmi porijekla, uočeno je više nepotpunih zdravstvenih uvjerenja.
- Na jednoj farmi koju smo obišli, evidencija iz centralne baze podataka ne slaže se sa evidencijom koja je dostavljena na uvid na samom imanju. Uvezena stoka dobila je zamjenske ušne markice, a oba skupa brojeva markica upisana su u centralnu bazu podataka kao da se radi o živim životinjama na imanju. Evidencija na imanjima je ažurna.

- Iako različiti organi vode podatke, ne postoji jedan izvor iz kog bi se dobili precizni podaci o broju imanja za proizvodnju mlijeka, ukupan broj grla i broj muznih krava.

Zaključci

Postojeći sistem obilježavanja i registracije životinja nije čvrst ni pouzdan. Sanitarna uvjerenja koja prate životinju kod kretanja između imanja su nepotpuna i ne daju dovoljno garancija u pogledu odsustva tuberkuloze na imanju destinaciji.

5.6 PRIMJENA HIGIJENSKIH PRAVILA NA FARMAMA I SLUŽBENE KONTROLE

Zakonski uslovi

U tački II.1 i tački II.2 modela sertifikata HTC u dijelu 2. Aneksa II Uredbe (EU) br. 605/2010 navode se uslovi za životinje i javno zdravlje, uključujući uslove koji se odnose na proizvodnju mlijeka.

Nalazi

- Nijedno imanje čiji su zapisnici o kontroli pregledani neposredno prije revizije ne zadovoljava uslove u pogledu identifikacije i registracije životinja. Evidencije o veterinarskom liječenju nisu dostupne, tokom kontrole od strane nadležnog tijela konstatovane su nepotpune evidencije o testiranju stada na tuberkulozu i brucelozu. Veterinarska služba je uložila veliki trud da utvrdi da su svi nedostaci koji su utvrđeni neposredno prije i tokom revizije otklonjeni na barem 10 farmi koje se smatraju kvalifikovanim za EU. U pogledu zdravstvenog statusa imanja koja objekte snabdijevaju mlijekom, a koja smo obišli, vidjeti odjeljke 5.3 i 5.6.
- Na imanjima koja smo obišli, prostorije i oprema za mužu i čuvanje sirovog mlijeka su u dobrom stanju, osim na jednom imanju gdje je zaštita od štetočina nedovoljna, dio opreme za mužu nije adekvatno zaštićen, a mljekarnik ne zadovoljava uslove. Postupci čišćenja i dezinfekcije opreme za mužu postoje.
- Na imanjima koja smo ocjenjivali nije posmatrana higijena tokom muže ili higijena zaposlenih.
- Na imanjima na kojima je pregledana voda za piće, analiza vode za piće nije uz skladu sa uslovima EU. Rezultati su pokazali odsustvo TBC ili ostalih parametara iz Direktive Savjeta 98/83/EC. Na jednom imanju koje smo obišli, rezervoar sa vodom koja se sakuplja iz prirodnih izvora se hlorige, što službeni veterinar nije uzeo u obzir prilikom uzimanja uzorka.
- Evidencija o liječenju postoji na imanjima koja smo obišli, ali je na dva imanja uvedena kasno; na jednom imanju, uvedena je svega sedam dana prije početka revizije FVO.
- Na imanjima koja smo obišli postoje postupci za uklanjanja mlijeka od liječenih životinja tokom karence.
- Na jednom imanju koje smo obišli, temperatura sirovog mlijeka uskladištenog po muži evidentirana je u dva registra, koja se nisu slagala. Uz to, revizorski tim FVO primijetio je da temperatura u laktofrizu nije porasla odmah nakon muže, kao što bi se očekivalo.

Zaključak

Nisu sva imanja koja su revizorskom timu FVO prvobitno najavljena kao imanja koja ispunjavaju uslove EU bila predmet veterinarske inspekcije; ostala imanja, u manjem broju, tek su nedavno bila predmet kontrole od strane nadležnog tijela.

5.7 LABORATORIJSKE SLUŽBE

Zakonski osnov

Čl. 46(1)(d) i (c) Uredbe (EC) br. 882/2004 nalaže da se u kontrolama Zajednice, između ostalog, posebna pažnja posveti resursima, uključujući dijagnostičke, koji su nadležnim tijelima na raspolaganju.

Tačke 41. i 42 Smjernica iz Codex Alimentarius CAC/GL 26-1997 o strukturi, funkcionisanju, ocjeni i akreditaciji sistema inspekcije i sertifikacije kod uvoza i izvoza hrane.

Nalazi

Revizorski tim FVO obišao je dvije akreditovane laboratorije koje vrše analizu uzoraka sirovog mlijeka sa imanja a koje dostavljaju objekti, ili koji stižu direktno sa imanja koje objekte snabdijevaju mlijekom. Laboratorije analiziraju uzorke mlijeka u pogledu fizičko-hemijskih parametara, kao i na ukupan broj bakterija i somatskih ćelija.

Obje laboratorije izvršile su obuku osoblja koje uzima uzorke sa imanja kako bi se obezbijedilo pouzdano uzimanje uzoraka. Objekti za preradu mlijeka su uglavnom odgovorni za plan uzimanja uzoraka, ali uzorci takođe stižu direktno sa većih imanja koja imaju obučeno osoblje za uzimanje uzoraka. Naljepnice koje se lijepe na uzorke mlijeka štampaju laboratorije i šalju individualnim proizvođačima putem objekata.

Obje laboratorije koriste sličnu opremu za mjerenje ukupnog broja bakterija, na osnovu metoda protočne citometrije, a elektronski rezultati konvertuju se u ekvivalentne vrijednosti ukupnog broja bakterija. Ova konverzija u vrijednost ukupnog broja bakterija vrši se automatski (oprema) na osnovu faktora korelacije koji se unose u sistem.

U jednoj laboratoriji, korelacija rezultata za ukupan broj bakterija utvrđena je paralelno pomoću opreme i tradicionalnih metoda za više od 500 uzoraka mlijeka. Laboratorija je učestvovala u međunarodnim ring testovima sa zadovoljavajućim rezultatima, čime je dokazana pouzdanost rezultata analiza.

Druga laboratorija učestvovala je u *twinning* projektu sa jednom laboratorijom za analizu mlijeka iz jedne države članice EU, a kalibracija opreme urađena je u saradnji sa ovom laboratorijom a da nikada nije izvršeno paralelno testiranje na lokalnim uzorcima mlijeka. Laboratorija nikada nije učestvovala u ring testovima, ali planira da se prijavi na ring testove ubuduće.

Ista oprema za testiranje koristi se za ukupan broj somatskih ćelija u obje laboratorije, a metod je protočna citometrija, kod koje se broje i određuju karakteristike čestica i ćelija. Standardni uzorci koje dostavlja proizvođač opreme uključeni su u svaku šaržu testiranih uzoraka kako bi se obezbijedila pouzdanost rezultata.

Laboratorije ne vrše analizu na prisustvo inhibitora u individualnim uzorcima mlijeka iz objekata ili direktno sa imanja.

Obje laboratorije navele su da objekti, organi i proizvođači, na zahtjev, imaju *on-line* pristup rezultatima analize. Farmeri dobijaju rezultate analize putem SMS-a, a rezultati analiza na mjesečnom nivou, koji uključuju geometrijsku sredinu, dostavljaju se poštom.

Revizorski tim FVO konstatovao je sljedeće:

- U jednoj laboratoriji, uočene su ekstremno niske vrijednosti nekih rezultata analize na somatske ćelije. Na jednoj farmi, najveća vrijednost iznosila je 52.000 i to kroz duži vremenski period, a vrijednosti su padale čak i do na 12.000.
- Neki rezultati za posljednja tri mjeseca odnose se na jedan uzorak koji je analiziran na ukupan broj bakterija, a ne na minimalno dva, što je uslov da se utvrdi usklađenost sa standardima EU.

- U jednoj laboratoriji, uzroci čiji je sadržaj mliječne masti bio viši od 5,5% odbačeni su i traženi su novi uzorci. Visok sadržaj mliječne masti smatra se posljedicom neadekvatnog miješanja mlijeka prije uzimanja uzorka, a rezultati analize na broj somatskih ćelija su, u tim slučajevima, bili veoma visoki. U drugoj laboratoriji, ne koriste se granične vrijednosti, ali u najvećem broju slučajeva isključuju se uzorci sa manje od 2,5% ili više od 5,9% mliječne masti.
- Ne postoji sistem za obavještanje nadležnog tijela o nezadovoljavajućim rezultatima. Jedna laboratorija je navela da se individualni rezultati dostavljaju entitetskom ministarstvu putem elektronske pošte, ali primalac nije nadležno tijelo odgovorno za službene kontrole u objektima ili imanjima.
- U jednoj laboratoriji, utvrđeno je da je pristup elektronskoj bazi podataka sa rezultatima analize sirovog mlijeka omogućen nadležnom tijelu od sredine decembra 2013. godine. Prije toga, rezultati su bili dostupni samo u štampanom obliku, na zahtjev.
- Ni u jednoj laboratoriji koju smo obišli nismo mogli dobiti statističke podatke o broju uzorka analiziranih na ukupan broj bakterija i somatskih ćelija, ili kvalitet sirovog mlijeka koje se isporučuje objektima za preradu mlijeka. Bilo je moguće dobiti samo podatke za individualna imanja, bilo u obliku tabele sa rezultatima individualnih analiza ili tabela sa mjesečnim geometrijskim sredinama.
- Službeni uzorci sirovog mlijeka nisu uzimani radi utvrđivanja ispunjenosti relevantnih standarda EU.

Zaključci

Laboratorijske službe su tehnički osposobljene za analizu uzoraka sirovog mlijeka sa ciljem utvrđivanja ispunjenosti parametara kvaliteta za sirovo mlijeko iz Poglavlja I Dijela IX Aneksa III Uredbe (EC) 853/2004. Međutim, potrebno je da se unaprijedi dostavljanje rezultata analize objektima i lokalnim nadležnim tijelima sa ciljem obezbjeđivanja efikasnih i efektivnih kontrola.

5.8 SLUŽBENA SERTIFIKACIJA

Zakonski uslovi

Čl. 5. Uredbe Komisije (EU) br. 605/2010 nalaže da pošiljke mliječnih proizvoda prati zdravstveni sertifikat koji je sačinjen u skladu sa odgovarajućim modelom iz Poglavlja 2. Aneksa II ove Uredbe i da je sertifikat popunjen u skladu sa obrazloženjem iz Dijela I tog Aneksa.

U tački (h) obrazloženja, traži su da nadležna tijela treće zemlje izvoznice potvrde da su principi sertifikacije ekvivalentni principima iz Direktive 96/93/EC.

Nalazi

Revizorski tim FVO konstatovao je sljedeće:

- Lokalna nadležna tijela izdaju sertifikat za susjedne zemlje (nečlanice EU) koji sadrži iste tvrdnje kao i model sertifikat EU za izvoz mliječnih proizvoda u EU. Sertifikati se potpisuju bez obzira na to što ne postoje dokazi u prilog navedenim tvrdnjama, a posebno, količina mlijeka koje zadovoljava standarde EU za kvalitet sirovog mlijeka nedovoljna je da bi se sertifikovane količine mogle potvrditi.
- U jednom objektu, broj izdatih i zaduženih sertifikata nije se slagao, a nađeni su blanko potpisani sertifikati.

Zaključak

Iako se trenutno sertifikacija za izvoz mliječnih proizvoda u EU ne vrši, uočeni postupak sertifikacije nije pouzdan. Ovjeravaju se netačne izjave u kojima se navodi da mliječni proizvodi zadovoljavaju relevantne uslove EU.

6 OPŠTI ZAKLJUČCI

Organizacija veterinarske službe sa njenim odjeljenjima i inspektoratima odražava ustavno uređenje BiH. 17. jula 2013. godine, potpisan je protokol između različitih subjekata, kojim je Kancelarija za veterinarstvo na državnom nivou imenovana kao tijelo nadležno za organizovanje službenih kontrola mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih za izvoz u EU. Da bi Protokol bio u potpunosti primjenjiv, potreban je dodatan rad (ugovori i sporazumi).

Sadašnja organizacija službenih kontrola nije ni efikasna ni efektivna. Ne postoje detaljna uputstva, a kontrole nisu dosljedne. Nepostojanje efikasne supervizije i ovlašćenja da se prati sprovođenje korektivnih mjera slabi vršenje kontrola.

Kvalitet sirovog mlijeka predstavlja najveći problem. Svega nekoliko farmi ispunjava kriterijume kvaliteta EU za sirovo mlijeko čija proizvedena količina ne može pokriti potrebe proizvodnje mliječnih proizvoda namijenjenih za izvoz u EU.

Sistem obilježavanja i registracije životinja, kako danas izgleda, nije čvrst ni pouzdan.

Iako je uloženi veliki trud da se utvrde nepravilnosti na imanjima i primijene i verifikuju korektivne mjere, aktivnosti su počele tek nedavno, a nisu ocijenjena sva imanja.

Laboratorijske službe su tehnički opremljene za testiranje parametara kvaliteta sirovog mlijeka navedenih u Uredbi (EC) br. 853/2004. Međutim, postoje manjkavosti u dostavljanju rezultata mlijekarama i nadležnim tijelima, što onemogućava sprovođenje efektivnih kontrola.

Postojeći postupci sertifikacije nisu čvrsti i ne mogu se smatrati pouzdanima. Ovjeravaju se netačne izjave u kojima se navodi da mliječni proizvodi koji se izvoze u druge zemlje zadovoljavaju relevantne uslove EU.

7 ZAVRŠNI SASTANAK

Završni sastanak održan je 31. januara 2014. godine sa predstavnicima Kancelarije za veterinarstvo. Na sastanku je revizorski tim FVO predstavio glavne nalaze i preliminarne zaključke misije i upoznao CCA sa odgovarajućim vremenskim rokovima za pripremu izvještaja i njihov odgovor.

Predstavnici CCA konstatovali su glavne nalaze i preliminarne zaključke koje je predstavio revizorski tim FVO.

8 PREPORUKE

Akcionni plan sa preduzetim i planiranim mjerama kao odgovor na preporuke iz ovog izvještaja i rokovima za ispravljanje utvrđenih nepravilnosti treba dostaviti Komisiji u roku od 25 radnih dana od dana prijema izvještaja.

Br.	Preporuka
1.	Jačanje organizacije službenih kontrola, njihovih ovlašćenja, supervizije kojoj podliježu i ovlašćenja koja imaju za efikasnu primjenu zakonskih propisa sa ciljem obezbjeđivanja usklađenosti ili ekvivalentnosti da relevantnim zahtjevima Evropske unije u pogledu proizvodnje mliječnih proizvoda namijenjenih za izvoz u Evropsku

	uniju.
2.	Osoblje koje obavlja službene kontrole u objektima za preradu i imanjima za proizvodnju mlijeka i osoblje nadležno za postupak sertifikacije u dovoljnoj mjeri poznaju uslove iz Tačke II.1 i II.2 modela sertifikata Evropske unije HTC za izvoz mliječnih proizvoda u Evropsku uniju.
3.	Uvesti dokumentovane postupke kontrola u objektima za preradu i na imanjima za proizvodnju mlijeka sa ciljem verifikacije uslova iz Tačke II.1 i II.2 modela sertifikata Evropske unije HTC za izvoz mliječnih proizvoda u Evropsku uniju.
4.	Obezbijediti da se na listi za izvoz u EU nalaze samo mljekare i imanja sa kojih se koristi sirovo mlijeko koji ispunjavaju relevantne uslove Evropske unije iz člana 12. Uredbe EU br. 854/2004.
5.	Obezbijediti da su objekti za proizvodnju mlijeka predmet inspekcije u skladu sa uslovima iz Tačke II.1 modela sertifikata Evropske unije za UHT mlijeko u Dijelu 2 Aneksa II Uredbe EU br. 605/2010 i da sirovo mlijeko koje se koristi u proizvodnji mliječnih proizvoda ispunjava uslove iz Tačke II.2 navedenog sertifikata.
6.	Preduzeti mjere sa ciljem obezbjeđivanja primjene načela sertifikacije ekvivalentnih onima iz Direktive Savjeta 96/93/EC.

ANEKS 1 – ZAKONSKI OSNOV

Broj akta	Službeni glasnik	
Ur. 178/2002	OJ L 31, 1.2.2002, str. 1-24	Uredba (EC) br. 178/2002 Evropskog parlamenta i Savjeta od 28. januara 2002. godine kojom se definišu opšti principi i uslovi zakona o hrani, procedure koje uređuju oblast bezbjednosti hrane i osniva Evropski organ za bezbjednost hrane
Ur. 852/2004	OJ L 139, 30.4.2004, str. 1, dopunjena i ponovo objavljena u OJ L 226, 25.6.2004, str. 3	Uredba (EC) br. 852/2004 Evropskog parlamenta i Savjeta od 29. aprila 2004. godine o higijeni životnih namirnica
Ur. 853/2004	OJ L 139, 30.4.2004, str. 55, dopunjena i ponovo objavljena u OJ L 226, 25.6.2004, str. 22	Uredba (EC) br. 853/2004 Evropskog parlamenta i Savjeta od 29. aprila 2004. godine kojom se definišu posebni propisi iz oblasti higijene hrane životinjskog porijekla
Ur. 854/2004	OJ L 139, 30.4.2004, str. 206, dopunjena i ponovo objavljena u OJ L 226, 25.6.2004, str. 83	Uredba (EC) br. 854/2004 Evropskog parlamenta i Savjeta od 29. aprila 2004. godine kojom se definišu posebni propisi iz oblasti organizovanja službenih kontrola proizvoda životinjskog porijekla namijenjenih za ljudsku upotrebu
Ur. 882/2004	OJ L 165, 30.4.2004, str. 1, dopunjena i ponovo objavljena u OJ L 191, 28.5.2004, str. 1	Uredba (EC) br. 882/2004 Evropskog parlamenta i Savjeta od 29. aprila 2004. godine o službenim kontrolama koje se vrše sa ciljem utvrđivanja usklađenosti sa propisima o hrani za životinje i životnim namirnicama, zdravlju životinja i dobrobiti životinja.
Ur. 2073/2005	OJ L 338, 22.12.2005, str. 1-26	Uredba Komisije (EC) br. 2073/2005 od 15. novembra 2005. godine o mikrobiološkim kriterijumima za životne namirnice
Ur. 1333/2008	OJ L 354, 31.12.2008, str. 16-33	Uredba (EC) br. 1333/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta od 16. decembra 2008. godine o prehranbenim aditivima
Ur. 1162/2009	OJ L 314, 1.12.2009, str. 10–12	Uredba Komisije (EC) br. 1162/2009 od 30. novembra 2009. godine o utvrđivanju prelaznih mjera za primjenu uredbi (EC) br. 853/2004, (EC) br. 854/2004 i (EC) br. 882/2004 Evropskog parlamenta i Savjeta
Ur. 605/2010	OJ L 175, 10.7.2010, str. 1-24	Uredba Komisije (EU) br. 605/2010 od 2. jula 2010. godine kojom se utvrđuju uslovi za zdravlje životinja i javno zdravlje, te uslovi veterinarskog sertifikovanja za unođenje sirovog mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih za ljudsku upotrebu u Evropsku uniju

Broj akta	Službeni glasnik	
Ur. 10/2011	OJ L 12, 15.1.2011, str. 1-89	Uredba Komisije (EU) br. 10/2011 od 4. januara 2011. godine o plastičnim materijalima i predmetima namijenjenim za neposredan dodir sa hranom
Dir. 96/22/EC	OJ L 125, 23.5.1996, str. 3-9	Direktiva Savjeta 96/22/EC od 29. aprila 1996. godine o zabrani o zabrani korišćenja nekih materija sa hormonskim ili tireostatskim djelovanjem i beta-agonista u uzgoju domaćih životinja kojom se van snage stavljaju direktive 81/602/EEC, 88/146/EEC i 88/299/EEC
Dir. 96/23/EC	OJ L 125, 23.5.1996, str. 10-32	Direktiva Savjeta 96/23/EC od 29. aprila 1996. godine o mjerama praćenja određenih materija i njihovih rezidua u živim životinjama i proizvodima životinjskog porijekla kojom se stavljaju van snage direktive 85/358/EEC i 86/469/EEC i odluke 89/187/EEC i 91/664/EEC.
Dir. 96/93/EC	OJ L 13, 16.1.1997, str. 28-30	Direktiva Savjeta 96/93/EC od 17. decembra 1996. godine o sertifikaciji životinja i proizvoda životinjskog porijekla
Dir. 98/83/EC	OJ L 330, 5.12.1998, str. 32-54	Uredba (EC) br. 98/83 od 3. aprila 1998. godine o kvalitetu vode namijenjene za ljudsku upotrebu
Dir. 2000/13/EC	OJ L 109, 6.5.2000, str. 29-42	Direktiva 2000/13/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. marta 2000. godine o približavanju zakona država članica u pogledu deklarisanja, prezentacije i reklamiranja prehrambenih proizvoda.
Dir. 2002/99/EC	OJ L 18, 23.1.2003, str. 11-20	Direktiva Savjeta 2002/99/EC od 16. decembra 2002. godine o utvrđivanju pravila o zdravstvenom stanju životinja koja uređuju proizvodnju, preradu, distribuciju i unošenje proizvoda životinjskog porijekla za ljudsku upotrebu
Odl. 2011/163/EC	OJ L 70, 17.3.2011, str. 40-46	2011/163/EC: Odluka Komisije od 16. marta 2011. godine o odobravanju planova trećih zemalja u skladu sa čl. 29. Direktive Savjeta 96/23/EC.